

22.2.2021

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

Kaupunginkanslia
PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

Kaupunkiympäristön toimialan lausunto uudesta arkkitehtuuripoliittisesta ohjelmasta

HEL 2021-001291 T 00 01 06

Kaupunkiympäristön toimiala antaa seuraavan lausunnon:

Yleiset kommentit

Suomen edellinen ja ensimmäinen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma eli apoli valmistui vuonna 1998. Nyt esitetty päivitys "Kohti kestävää arkkitehtuuria" on tarpeellinen. Ohjelmaehdotus luotaa arkkitehtuurin merkitystä laajemmin, ja onnistuu monin tavoin vastaamaan nyky maailman mahdollisuuksiin ja haasteisiin.

Ehdotus lähtee liikkeelle ansiokkaasta yhteiskunnallisen murroksen kuvauksesta ja arkkitehtuurin roolista siinä. Murroksen haasteisiin vastaan arkkitehtuurilla viiden teeman kautta. Nämä ovat:

- 1) Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus
- 2) Yhdenvertaisuus ja osallisuus
- 3) Talous ja kansainvälisyys
- 4) Merkitys ja identiteetti
- 5) Koulutus ja tutkimus

Ohjelmaehdotus sisältää myös kiinnostavan, läpi työn kulkevan käsiteparin "rakentamisen jalanjälki" ja "arkkitehtuurin kädenjälki". Edellisellä viitataan rakennetun ympäristön aiheuttamiin kasvihuonepäästöihin sekä muihin rakentamisesta aiheutuviin ympäristölle vahingollisiin vaikutuksiin. Apoli esittääkin arkkitehtuurin keskeisenä osana ilmastohaasteiden ratkaisua. Arkkitehtuurin kädenjäljellä taas viitataan arvoihin ja merkityksiin, joilla arkkitehtuurilla on osana ihmisten arkea ja kulttuuria. Ehdotetut tavoitteet ja toimenpiteet listaavat koko joukon tarpeellisia

22.2.2021

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

tapoja lisätä ihmisten ymmärrystä omasta rakennetusta ympäristöstään ja osallistua sen tuottamiseen.

Ehdotus uudeksi arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelma on myös ansiokkaasti esittänyt toimenpiteille mahdollisia yhteistyö- ja vastuutahoja. Useissa tapauksissa näissä nostetaan esiin kaupunkien ja kuntien rooli arkkitehtuuripolitiikan kehittäjinä ja toteuttajina. Kaupungit ovatkin 2000-luvulta lähtien, Suomen ensimmäisen apolin jälkeen, luoneet omia ohjelmiaan ja linjauksiaan arkkitehtuurin roolista kaupunkinsa kehittämisessä. Käsillä oleva uusi apoli toivookin valtakunnallisen ohjelman inspiroivan monia kuntia tekemään omia arkkitehtuuripoliittisia ohjelmiaan. Helsingissä olemme jo työn äärellä – valmistumassa on uusi Helsingin arkkitehtuuripoliittinen ohjelma.

Samalla kun ohjelmaehdotus linjaa mahdollisia vastuutahoja, se ei kuitenkaan esitä tarvittaville toimenpiteille resursseja. Monet toimenpiteistä vaativat toteutuakseen lisäresursseja, oli sitten kyse esimerkiksi uusien osallisuutta lisäävien suunnittelumetodien pilotoinnista, täydennyskoulutuksesta tai rakentamisen ilmastoratkaisuista.

Eryteisesti ilmastoratkaisujen kohdalla ehdotettuja toimia pitää pystyä toteuttamaan laajalla mittakaavalla, jotta ne ovat vaikuttavia. Tavoitetilä 2035 –luku kaipaakin täsmennystä siitä, että käytännössä hiilineutraalia Suomea ja kaupunkreja suunnitellaan juuri nyt. Suunnittelun pitkä aikajänne on kaupunkisuunnittelua tekeville tuttua, mutta silti asiaa ei ole ilmastotavoitekulmasta aina sisäistetty. Toimia tarvitaan viimeistään nyt – tällaiseen herättelyyn apoli voi toimia vaikuttavana työkaluna.

Kommentit alalukuihin

Luku I. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus

Viimeisen parin vuoden aikana on menty hyvin eteenpäin arkkitehtuurin, rakentamisen ja kaupunkisuunnittelun näkemisenä osana ilmasto- haasteiden ratkaisua. Tavoitteita on osattu asettaa oikein. On erittäin hyvä, että myös apoli tunnistaa vahvasti ratkaisujen löytämisen ilmastokriisiin keskeiseksi arkkitehtuuripolitiikan ja laajemmin rakennetun ympäristön kontekstin kysymykseksi. Tärkeimmät huomiot liittyvät tekemisen vaikuttavuuteen.

Ilmastotavoitteellisen korttelimallin luominen on kannatettava ajatus. Yhteisen mallin luominen on kuitenkin haastavaa erityisesti sijainnista ja suunnittelualueesta riippuvista hyvin vaihtelevista reunaehdoista johdun. Iso kysymys on myös, miten korttelimalli suhtautuu olemassa olevan kaupunkirakenteen täydentämiseen, jota yhä isompi osa kaikesta rakentamisesta on. Korttelimallin käsite kaippaa siis täsmennystä, muuten se jää liian yleiselle tasolle toteutuakseen.

22.2.2021

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

Konseptien rakentamisessa tärkeä asia on selvien raja-arvojen määrittäminen, jotta apolin toteuttaminen johtaa osaltaan ilmastotavoitteiden toteutumiseen. Mikä on esimerkiksi riittävän alhainen e-luku, jotta voidaan saavuttaa konseptin mukainen malli? Mikäli tätä ei määritetä tarkemmin, ilmeisenä riskinä on apolin toteuttaminen siten, että mainittuja osatavoitteita (kiertotalousratkaisuja, vesien käsittelyä ym.) sisällytetään tehtäviin suunnitelmiin ja tekemiseen, mutta apolissakin mainittujen kokonaistavoitteiden näkökulmasta täysin riittämättömällä painoarvolla.

Luku II. Yhdenvertaisuus ja osallisuus

Apolin tavoitteena on, että hyvän suunnittelun ja korkealaatuisen arkkitehtuurin merkitys yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edellytyksinä sisäistetään osana hallintoa ja politiikkaa. Arkkitehtuuri on osa tärkeää keinovalikkoja inhimillisesti arvokkaan elämän luomisessa. Luku myös huomioi ajankohtaiset vaateet monipaikkaisen elämäntavan mahdollistamisesta.

Visiona on, että osallisuuden lisääminen ja eriarvoisuuden estäminen otetaan alueiden suunnittelun lähtökohdaksi. Toimenpiteinä ehdotetaan kaavoitus- ja suunnitteluprosessiin osallistumista esimerkiksi digitaalisuutta ja paikkatietoa hyödyntävillä vuorovaikutusvälineillä sekä vahvistamalla prosessien monikielisyttä. Tavoite on kannatettava. Myös pandemiavuosi on osoittanut tarpeen yhä kasvavalle määrälle toisiaan tukevia tapoja kaupunkien ja kuntien eri käyttäjäryhmien osallistua oman elinpaikkansa kehittämiseen.

Digitaalisten välineiden rinnalla korostuvat kuitenkin myös eri puolilla maailmaa yleistyvät laaja-alaisen yhteissuunnittelun menetelmät, kuten placemaking, tai työkalut yhdenvertaisuuden edistämiseksi osana kaupunkisuunnittelua. Myös nämä olisi hyvä apolin huomioida. Kasvavan osallisuuden metodivalikon rinnalla kulkee myös kasvava tarve kehittää erilaisia yhteisiä tiloja niin julkisessa rakennuskannassa kuin kaupunkitilassa.

Osallisuudessa onkin monta tasoa: ylätasolla osallisuus on kaiken kaavoituksen perusta; toisaalta uusia osallisuuden menetelmiä ja toimintatapoja tulee innovoida käyttäjille konkreettisissa kokonaisuuksissa ja pilottikohteissa. Näiden tärkeiden välineiden ja konseptien kehittyminen ja laaja-alainen hyödyntäminen edellyttää taloudellista tukea, vaikuttavia pilotteja sekä yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Apoli myös esittää toimenpiteitä arkkitehtuurista osana alueiden kehittämistä, asuntorakentamisen laadun vahvistamisesta ja rakennetun ympäristön hyvinvointi- ja terveysvaikutusten lisäämisestä. Toimenpiteiden tarkentuessa on huomioitava, että asumisen laatu on kokonai-

22.2.2021

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

suus, johon kaikki nämä tekijät yhdessä vaikuttavat, mukaan lukien osallisuuden kokemukset. Kuntien ja kaupunkien rooli kokonaisuudessa suuri. Apoli ehdottaakin tukea paikallisten apolien laatimiseen. Kun opetus- ja kulttuuriministeriö ja ympäristöministeriö sopivat Suomen ohjelman jatkovalmistelusta ja lopullisen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman seurannasta, olisi osana kokonaisuutta hyvä edistää valtion ja kuntien säännöllistä arkkitehtuuripoliittista vuoropuhelua.

Luku III. Talous ja kansainvälisyys

Luku II pureutuu useisiin eri teemoihin suunnittelumetodeista arkkitehtuurivientiin ja matkailuun. Läpi linjan kulkee ajatus rakennetun ympäristön merkityksestä taloutemme yhtenä tärkeänä perustana. Samalla visioidaan arkkitehtien osaamisen laaja-alaisesta hyödyntämisestä osana kestävän tulevaisuuden innovoimista. Ehdotetut toimenpiteet keskittyvät pääsääntöisesti suunnittelumetodeihin.

Hankinta- ja tilaajaosaamisen kehittäminen ja vahvistaminen nähdään tärkeänä tavoitteena kestävän arkkitehtuurin synnyssä. Toimenpiteinä ehdotetaan osaamisen vahvistamista ja uusien ratkaisujen kehittämistä samoin kuin monipuolista arkkitehtuurikilpailujen hyödyntämistä. Hankintaosaamisen kehittämiseen panostetaan myös kaupunki- ja kuntatasoilla – esimerkiksi Helsingissä aloitti kaupunkiympäristön toimialalla vuoden alusta uusi hankintayksikkö. Valtakunnalliset pilotit ja osaamisen kehittämisen tuki ovat erittäin tervetulleita tiellä kohti kestävän arkkitehtuurin vahvistamista.

Samoin digitaalisuuden mahdollisuuksien laaja kehittäminen niin tuotavuuden kuin osallisuuden näkökulmista on kannatettavaa. Datan hyödyntämisen keskeisyyttä tässä voisi apolissa korostaa entisestään.

Lopuksi arkkitehtuurin mahdollisuudet matkailun vetovoimatekijänä sekä samalla matkailun kestävyuden kehittämisessä on apolissa identifioitu hyvin. Myös matkailualueiden suunnitteluun ja matkailurakentamiseen toivotaan entistä vahvempaa arkkitehtuurin kädenjäljen hyödyntämistä. Tavoitteet ovat yhteisiä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Työ edellyttää laajaa yhteistyötä, tukitoimia ja innovatiivisia ratkaisuja niin tuotekehityksen ja markkinoinnin kuin arkkitehtuuria koskevan tiedon saatavuuden kehittämisessä. Arkkitehtuuri ja muotoilu ovat molemmat niitä asioita, joista meidät tunnetaan. Suunnitteilla oleva uusi arkkitehtuuri- ja designmuseo tulee entisestään vahvistamaan tapoja eri käyttäjäryhmien löytää arkkitehtuurin äärelle.

Luku IV. Merkitys ja identiteetti

Luku IV luotaa arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön roolia kansallisen identiteettimme ja hyvinvointimme rakentajana, sekä peräänkuulut-

22.2.2021

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

taa arkkitehtuurin arvostuksen lisäämistä niin kulttuuriympäristöjen vaalimisen, julkisen keskustelun kuin tapahtumien ja näyttelyiden kautta. Myös taide nähdään tärkeänä osana rakennushankkeita ja asuinalueiden suunnittelua. Helsingissä on hiljattain käynnistynyt kaupunginmuuseon vetämänä kulttuuriympäristöohjelman laatiminen. Myös prosenttiperiaatteen käyttöön liittyviä linjauksia ollaan päivittämässä vastamaan niin uudistuotannon kuin korjaus- ja täydennysrakentamisen tarpeisiin.

Uutena avauksena apoli esittää kaupunkisuunnittelun ja arkkitehtuurin kirjoittajakoulun perustamista toimittajille. Ajatus on kannatettava. Kirjoittajakoulusta hyötyisivät kuitenkin myös itse suunnittelijat – osa arkkitehtuurin arvostuksen lisäämistä on eri toimijoiden ymmärryksen kasvattaminen, kuten toisessa toimenpiteessä todetaankin, ja suunnittelijat itse ovat avainroolissa tässä vuoropuhelussa. Samoin panostukset arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatukseen yhteistyössä kaupunkien ja kuntien kanssa korostuvat aivan keskeisinä toimenpiteinä arkkitehtuurin vahvistamisessa osana kulttuurista identiteettiämme.

Suomalaisen arkkitehtuurin näyttely- ja tapahtumakulttuurin vahvistaminen saa suunnitteilla olevasta uudesta arkkitehtuuri- ja designmuuseosta keskeisen alustan ja yhteistyökumppanin. Myös keskeisiin kansainvälisiin esittäytymisiin niin tapahtumissa kuin mediassa tulee panostaa pitkäjänteisesti. Näitä esiintymisiä tukee laaja-alainen ja säännölliseen tiedonvaihtoon perustuva yhteistyö eri kansainvälistämistoimijoiden ja tapahtumien kesken, ml. kaupungit ja kunnat.

Luku V. Koulutus ja tutkimus

Luku V pureutuu arkkitehtikoulutukseen ja –tutkimukseen sekä arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatukseen. Näistä jälkimmäiseen liittyvät ehdotukset näkyvät jo nyt monen kaupungin ja kunnan toiminnassa.

Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatus lisää oppilaiden ympäristönlukutaitoa, arvostusta omiin lähialueisiinsa ja motivaatiota vaikuttaa oman asuinalueensa tulevaisuuteen. Vaikutukset ovat kuitenkin tätäkin laajemmalla, mitä soisi korostettavan apolissakin. Arkkitehtuuri- ja muotoiluoppiminen tarjoavat työkaluja luovaan ongelmanratkaisuun sekä vahvistavat vuorovaikutustaitoja ja kykyä empatiaan. Näin ne voidaankin mieltää tulevaisuustaidoiksi.

Apolin visiossa arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatus kattaa koko oppimispolun ollen samalla yksi koulutusjärjestelmämme vahvuuksista. Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksella tunnistetaan olevan myös hyvää vientipotentiaalia. Apolissa esitetyt arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen toimenpiteet ovatkin erittäin kannatettavia. Ne vaativat kuitenkin

22.2.2021

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

resurssointia. Selkeitä alueita ovat opetushenkilöstön täydennyskoulutus sekä eri kaupungeissa ja kunnissa tehtävät kehityshankkeet.

Helsingin kaupunki on jo pitkään tehnyt työtä arkkitehtuuri- ja muotoiluoppimisen parissa hyvin tuloksin niin useissa kehityshankkeissa kuin asiaan perehtyneissä pilottikouluissa. Samoin kuin apoli-ohjelmaehdotuksessa, olemme identifioineet opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen tärkeäksi tulevaisuuden kehitysalueeksi. Tämä pitää sisällään niin uusien oppimateriaalien työstön kuin tiedon lisäämisen siitä, miten arkkitehtuuri- ja muotoiluoppimisen näkökulmat voivat palvella kaikkea opetusta. Tulevaisuuden kehitysalueina voivat olla myös uudet pedagogiset materiaalit itse oppimisympäristöjen ja ympäröivän kaupunkitilan entistä monipuolisemmasta hyödyntämisestä.

Lisätiedot

Hanna Harris, designjohtaja, puhelin: 09 310 27932
hanna.harris(a)hel.fi

Kaupunkiympäristön toimialajohtaja

Mikko Aho
kaupunkiympäristön toimialajohtaja